

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора економічних наук, професора кафедри підприємницької та туристичної діяльності

Ізмаїльського державного гуманітарного університету

КОВАЛЬ Віктора Васильовича

на дисертаційну роботу **КУЗЬМЕНКО Катерини Михайлівни** на тему: «Управління розвитком інтеграційних процесів морської торгівлі», яку подано на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 073 «Менеджмент» галузі знань 07 «Управління та адміністрування».

На підставі вивчення матеріалів дисертації та опублікованих за дослідженою темою наукових праць здобувачки, а також матеріалів щодо апробації та практичного впровадження результатів виконаного здобувачкою Кузьменко Катериною Михайлівною наукового дослідження, можна констатувати наступне щодо актуальності, ступеня обґрунтованості базових наукових положень, висновків і рекомендацій, достовірності та наукової новизни одержаних наукових результатів, повноти їх викладення в представлених наукових працях і визначити загальну оцінку проведеного дисертаційного дослідження.

Актуальність теми дослідження

Морська торгівля посилює своє значення в системі інтеграційних зв'язків за допомоги фактору стійкості позиціонування національної економіки та її ефективної участі в міжнародному поділі праці. Торговельне судноплавство як складова морської торгівлі відображає відносну стабільність функціональної діяльності, застосування капітальних активів і використання людського капіталу в аспекті інтеграційних процесів. Принципова значимість морського сегменту в глобальній економіці, так і в структуризації національного виробничого комплексу зумовлює завдання розвитку інтеграційних процесів.

Слід зазначити, що робота виконувалася відповідно до положень Транспортної стратегії України на період до 2030 року (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.03.2018 року № 430-р). Актуальність представленої роботи підтверджується також тим, що вона виконувалася у відповідності з основними напрямками наукових досліджень Національного університету «Одеська морська академія», зокрема за темами: «Морська транспортна індустрія в забезпеченні стійкого глобального та національного економічного розвитку» № ДР 0117U000310 (2016-2020 рр.) та «Інноваційні напрямки забезпечення системної безпеки морської транспортної індустрії України» № ДР 0122U201979 (2022-2025 рр.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Дослідження присвячене подальшому розвитку теоретико-методичного забезпечення і розробленню науково-практичних рекомендацій щодо управління розвитком інтеграційних процесів морської торгівлі.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій обумовлена чіткою постановкою мети, основного завдання, задач наукового дослідження та доцільним використанням наукових методів для їх вирішення, серед яких методи економічного аналізу, системного аналізу, експертної оцінки та прогнозування, порівняльного аналізу, графічний метод.

В основу дослідження покладено методи для оцінки тенденції динаміки морських перевезень та побудови системи і механізму управління розвитком інтеграційних процесів в системі морської торгівлі, загальнонаукові принципи проведення комплексних досліджень, фундаментальні положення сучасного менеджменту, законодавчих, нормативно-правових і регламентуючих документів реалізації державної політики у сфері морського транспорту та торговельного мореплавства.

Основні положення дисертації доповідалися та одержали схвальні відгуки на міжнародних науково-практичних конференціях, в тому числі: «Interaction of society and science: prospects and problems» (London, 2021); «Проблеми і перспективи розвитку транспорту» (м. Одеса, 2021); «Морське право та менеджмент: еволюція та сучасні виклики» (м. Одеса, 2021 та 2022); «Priority directions of science development» (Hamburg, 2023).

Оцінюючи зміст дисертації, можна стверджувати, що одержані наукові результати є обґрунтованими, а їх наукова новизна є достовірною відповідно до представлених у роботі результатів. Дисертація, виконана Кузьменко Катериною Михайлівною є завершеним науковим дослідженням, в якому представлено розвиток теоретичних узагальнень і розроблення комплексу заходів щодо управління розвитком інтеграційних процесів морської торгівлі.

Дисертаційна робота виконана на високому науковому та методологічному рівні про що свідчать методологія роботи, її наукова новизна, а наукові положення викладено логічно, висновки та рекомендації ґрунтуються на результатах власних досліджень здобувачки та вирішено поставлену актуальну науково-практичну задачу в повному обсязі.

Новизна наукових положень, висновків та рекомендацій

У дисертаційній роботі отримано удосконалені наукові результати обґрунтування сукупності рішень щодо управління розвитком інтеграційних процесів морської торгівлі, а саме:

- удосконалено теоретико-методичні положення щодо обґрунтування інтеграційних процесів з огляду на специфіку морської торгівлі, які передбачають виділення особливих форм інтеграції на різних рівнях та у різних секторах морської галузі, що базуються на дотриманні вимог до реалізації інтеграційних стратегій діяльності підприємств морського транспорту (стор. 28-33);

- удосконалено науково-методичне забезпечення з управління інтеграційними процесами морської торгівлі, що охоплює параметри, методи та інструментарій управління інтеграційними процесами підприємств морегосподарського комплексу на мікроекономічному на макроекономічному рівнях (стор. 155-167);

- удосконалено методичний підхід до забезпечення конкурентної стійкості національного морського транспортного комплексу, що містить в собі модель управління розвитком інтеграційних процесів морської торгівлі (стор. 168-177);

- набули подальшого розвитку збалансована система критеріїв щодо забезпечення стійкості інтеграційних процесів в системі морської торгівлі (сторінка 63-71);

- набули подальшого розвитку методика аналізу стану окремих секторів торговельного судноплавства з урахуванням оцінки збалансованості параметрів і уточнення особливостей розвитку світової морської торгівлі на основі інтеграційних стратегій розвитку основних об'єктів мореплавання (стор. 85-97).

Практична значимість отриманих наукових результатів

Дисертація спрямована на розв'язання науково-прикладної проблеми управління розвитком інтеграційних процесів та розвитку національного морського транспортного комплексу у рамках світової морської торгівлі за сукупністю пріоритетів макроекономічного та мікроекономічного рівнів. У дисертації запропоновано методичний підхід до оцінювання інтеграційної стабільності у забезпеченні транспортної незалежності України.

Основні положення та результати дисертаційного дослідження було апробовано та рекомендовано до впровадження: у ДП «Адміністрації морських портів України» (довідка від 27.09.2023р.) та у ДП «Юнітім Україна» (довідка від 28.09.2023р.).

Повнота викладу в опублікованих працях наукових положень, висновків та рекомендацій

За темою дисертації опубліковано 12 наукових праць, з яких 7 – у наукових фахових виданнях України (що входять до переліку наукових фахових видань України, які рекомендовані МОН України для публікації результатів дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора філософії); 5 – у збірках за матеріалами міжнародних конференцій.

Оформлення дисертації та анотації

Дисертаційна робота складається з анотацій, вступу, трьох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел. Анотація повністю відображає основний зміст роботи. Загальний обсяг роботи становить 216 сторінок, з них 169 сторінок основного тексту. Робота містить 17 таблиць, 27 рисунків, додатки на 4 сторінках. Список використаних джерел з 209 найменувань наведено на 18 сторінках. Оформлення дисертації повністю відповідає чинним нормативним вимогам.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

Дисертація та наукові публікації, у яких висвітлено основні наукові результати дисертації, не містять порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації).

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Оцінюючи в цілому позитивно дисертацію К.М. Кузьменко, яка виконана на достатньо високому науковому рівні, слід висловити деякі зауваження, які відносяться до дискусійних питань та побажань:

1. Здобувачкою сформульовано (сторінка 48) цикл проблем, що стримують впровадження інтеграційних процесів морської торгівлі, що схематично відображено на рисунку 1.6. На думку автора, бар'єри зовнішнього середовища та інституційні обмеження міжнародного права приводять до недостатності державного регулювання та підтримки реалізації інтеграційних процесів у діяльності підприємств морського транспортного комплексу. Проте в дослідженні не враховується те, що означені проблеми знаходяться на різних рівнях відносно економічного механізму існування судноплавних компаній, та мореплавства у цілому. В свою чергу посилення бар'єрів зовнішнього середовища та інституційних обмежень призводить до постійного зростання вартості провізної здатності флоту.

2. Здобувачкою запропоновано формулу розрахунку ефективності формування резервів судновласників для згладжування дефіциту фінансових ресурсів на принципах інтеграційних умов (сторінка 58). Це, на думку автора, потрібно на стадії стійкого позиціонування в обраному секторі фрахтового ринку, коли судновласники повинні враховувати можливі втрати. При цьому за розрахунковий період до розгляду приймається 10 років. При такому підході не зовсім зрозуміло, який період життєвого циклу судноплавної компанії взагалі мається на увазі, оскільки це обумовлює ризики інтеграційного процесу та ефективного використання діючого виробничого потенціалу. Тому критерії та обґрунтування терміну життєвого циклу повинні бути більш обґрунтовані.

3. Здобувачка у дисертації наполягає на тому, що досягнення економічно рівноправного положення країни в системі глобалізації та інтеграції повинно ґрунтуватися на відповідному розвитку морського транспортного потенціалу. При цьому важливо мінімізувати всі форми галузевого ризику та контролювати рівень прояву ринкового і специфічного торговельного мореплавання. Використовується принцип комплексності судноплавних компаній, що знижує ступінь ризику від змін в різних зонах операторської діяльності. Протилежним підходом є вибір глибокої

спеціалізації, що в умовах злиття або поглинання знижує залежність від довільних коливань тарифних ставок (сторінка 67). З цього автором сформульовано підходи до мінімізації усіх форм ризиків в галузі морської торгівлі (рисунок 1.10), але не зрозумілим є алгоритм підходу до формування позицій судноплавної компанії з урахуванням ринкового механізму регулювання розвитку торговельного мореплавства.

4. При обґрунтуванні стратегії управління нормалізацією розвитку національного морського транспортного комплексу, запропоновано вироблення проекту і реалізація принципу відповідної трансформації об'єкта та реалізація стратегії активної інвестиційної діяльності з пошуком реальних джерел фінансування проектів (сторінка 153). Проте у описі етапів реалізації стратегії відсутні порядок формування та складові системи стратегічного управління розвитком операторської діяльності судноплавної компанії.

5. У роботі запропоновано вибір конкурентної стратегії в торговельному судноплаванні, заснованому на єдності технологічних процесів переміщення товарної маси в часі і в просторі, що полягає в здатності сформуванню індивідуальну відміну від стандартів за параметрами надійності і якості (сторінка 158). Необхідно пояснити або конкретизувати використання поняття "здатність сформуванню індивідуальну відміну від стандартів за параметрами надійності і якості", що може бути неоднозначними.

6. В дослідженні здобувачка визначає засади розвитку регіонального стивідорного ринку на основі інституціональних регуляторних проектів (сторінка 184), проте варто деталізувати, як інституціональні регуляторні проекти допомагають у збереженні позицій на регіональному стивідорному ринку, подати конкретні приклади успішних випадків.

Водночас, наявність вищезазначених зауважень не змінюють принципів положень дисертаційної роботи, яка має високий науковий рівень та містить вагомні наукові результати.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Кузьменко Катерини Михайлівни на тему: «Управління розвитком інтеграційних процесів морської торгівлі», є завершеною науковою працею, в якій одержано нові науково обґрунтовані результати і положення. Дисертаційна робота виконана на належному науковому рівні і відповідає існуючим вимогам до оформлення МОН України. Отримані результати вказують на теоретичну та практичну цінність дисертаційної роботи як комплексу науково-методичних підходів щодо управління розвитком інтеграційних процесів морської торгівлі.

Дисертація відповідає галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 073 «Менеджмент», вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами), наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її авторка – Кузьменко Катерина Михайлівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 073 «Менеджмент».

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри підприємницької та
туристичної діяльності
Ізмаїльського державного
гуманітарного університету

Віктор КОВАЛЬ

Онлайн сервіс створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 13:59:47 15.01.2024

Назва файлу з підписом: Відгук_Опонента_КОВАЛЬ.pdf
Розмір файлу з підписом: 735.1 КБ

Перевірені файли:
Назва файлу без підпису: Відгук_Опонента_КОВАЛЬ.pdf
Розмір файлу без підпису: 701.2 КБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: КОВАЛЬ ВІКТОР ВАСИЛЬОВИЧ
П.І.Б.: КОВАЛЬ ВІКТОР ВАСИЛЬОВИЧ
Країна: Україна
РНОКПП: 3047111870
Організація (установа): ФІЗИЧНА ОСОБА
Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 14:59:45
15.01.2024
Сертифікат виданий: КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"
Серійний номер: 5E984D526F82F38F04000000603F400105D4BA04
Алгоритм підпису: ДСТУ 4145
Тип підпису: Удосконалений
Тип контейнера: Підписаний PDF-файл (PAdES)
Формат підпису: З повними даними для перевірки (PAdES-B-LT)
Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2023.12.21 13:00